

## A Népszava 2012. június 1-jei számában megjelent tartalom kapcsán az emberi méltóság tiszteletben tartásának és a gyűlöletkeltés tilalmának vizsgálata

### Az 1133/2012. (VI. 20.) számú médiatanácsi határozat indokolása

#### Tényállás

A Népszava című országos napilap 2012. június 1-jén megjelent számában közzétett rajzon Szőcs Géza államtitkár volt felismerhető, amint egy táskából kiengedi és „szélnék ereszti” Nyírő József hamvait. A grafika címe a következő volt: „Porszennyezés egészségügyi határérték felett”.

#### A Médiatanács döntése

A Médiatanács nem indított hatósági eljárást a médiatartalom-szolgáltatóval szemben a közzétett tartalom kapcsán, és e döntéséről, illetve annak indokairól tájékoztatta a bejelentőt.

#### A döntés indokolása

Tekintettel arra a tényre, hogy a sérelmezett médiatartalom a sajtótermék 2012. június 1-jei lapszámában jelent meg, az Alkotmánybíróság 165/2011. (XII. 20.) sz. döntése értelmében az Smtv. 14. § (1) bekezdésében rögzített, az emberi méltóság tiszteletben tartásának kötelezettsége a kifogás tárgyát képező médiatartalomra nem vonatkozik, így hatósági eljárás nem indítható.

Az Smtv. 14. § (1) bekezdésének megsértése 2012. június 1-jét megelőzően sem lett volna megállapítható, az alábbi indokok mentén.

Az Alkotmánybíróság a 46/2007. (VI. 27.) AB számú határozatában vizsgálta az emberi jogok (azon belül az emberi méltóság) médiaszabályozásbeli védelmének alkotmányosságát is, és kimondta, hogy *„ha a műsorszolgáltató személyhez fűződő jogot sért, a jogsérelmet szenvedett személy dönt arról, hogy a jogsértést elkövető műsorszolgáltatóval szemben érvényesíti-e személyiségi jogait, például indít-e pert. A Médiatörvény [a korábbi Rttv.] 112. § (1) bekezdése és 136. § (1) bekezdése e bírói út mellett közigazgatási eljárást intézményesít. Az ORTT – a Médiatörvény [Rttv.] 3. § (1) bekezdése alapján eljárva – e közigazgatási eljárásban nem az egyes jogalanyokat ért jogsérelmekről dönt. A Médiatörvény [Rttv.] 3. § (1) bekezdése alapvető rendelkezés. Az ORTT ennek megfelelően a közigazgatási eljárás során annak megállapítására jogosult, hogy a műsorszolgáltató az emberi jogok tiszteletben tartásával tevékenykedik-e, és az egyes műsorainak témája, jellege, nézőpontja nem sérti-e az emberi jogokban megjelenő alapvető értéket”.*

Az idézett szöveg arra utal, hogy a médiaszabályozás számára az emberi jogok „intézményének” védelme a feladat, tehát a társadalom számára elengedhetetlenül fontos intézményt védi, és nem a megsértett emberi jogok nyomán konkrét sérelmet szenvedett egyént. Az Alkotmánybíróság az önrendelkezési jog vonatkozásában e döntésében azt is kimondta, hogy *„fontos tartalmi eleme – egyebek között – az egyén joga arra, hogy az igény állapotába került alanyi jogait a különböző állami szervek, így a bíróság előtt is érvényesítse. Az önrendelkezési jog azonban, mint általános cselekvési szabadsághoz való jog, a jogérvényesítéstől való tartózkodás, a nem cselekvés jogát is magában foglalja. Mivel ez a jog az egyén autonómiájának védelmére szolgál, általában mindenkinek szabadságában áll*

*eldönteni, hogy jogai és törvényes érdekei védelmére nyitva álló és alkotmányosan biztosított hatósági igényérvényesítési utat igénybe veszi-e, vagy attól tartózkodik*” [1/1994. (I. 7.) számú AB határozat].

Az önrendelkezési jog tehát azt a jogot is magában foglalja, hogy valaki jogsérelem esetén ne vegyen igénybe bírói utat, illetve jogait más módon ne érvényesítse: *„[h]a a műsorszolgáltató személyhez fűződő jogot sért, a jogsérelmet szenvedett személy dönt arról, hogy a jogsértést elkövető műsorszolgáltatóval szemben érvényesíti személyiségi jogait (...)”*.

Az Alkotmánybíróság 46/2007. (VI. 27.) sz. határozatában foglaltak alapján megállapítható, hogy a médiaszabályozásban van alkotmányos lehetőség az emberi méltóság védelmére, azonban ezen eljárások során az alapjogi sérelem bekövetkezte csak mintegy eljárásjogilag „alanytalanná téve” ítélt meg. A jogsértések esetén a jogalkalmazónak ketté kell tudnia választani a kizárólag az egyéni jog, valamint az emberi jogok (emberi méltóság) intézményes tartalmának sérelmét megvalósító eseteket, és – a köz érdekében fellépve – utóbbiak védelmében járhat csak el.

A 165/2011. (XII. 20.) AB határozat indokolása megállapítja, hogy a média *„rombolást tud végezni az emberi jogok, különösen az emberi méltóság tiszteletének kultúrájában”*, tehát a kultúra védelme lehet a médiaszabályozás célja. Ezt követően az indokolás leszögezi, hogy *„indokolt, hogy a hatóság – e jogok intézményes tartalmát érintő körben – (...) a közösség érdekében felléphessen a jogsértővel szemben”* (indokolás, IV. 2. 2. 2. pont).

A Bejelentő által sérelmezett médiatartalommal kapcsolatban nem állapítható meg a magánérdek sérelmén túlmutató, a jog intézményes tartalmának sérelmét is megvalósító, az emberi méltóság, illetőleg az emberi jogok intézményes védelmében való hatósági fellépést szükségessé tevő médiaszolgáltatói magatartás. A vitatott kép és szöveg egy politikai ügyben tett véleménynyilvánítás, ami ugyan kétségtelenül sokak érzékenységét sértheti, de a sajtószabadság alapjoga által különösen védett körbe tartozik. Amennyiben a sértő, bántó véleményekkel szemben hatósági vagy bírósági fellépés lenne lehetséges, úgy ez a teljes demokratikus nyilvánosságra is bénító erővel hathat.

Felmerülhet még elvben az Smtv. 17. § (1) bekezdésének sérelme (gyűlöletkeltés valamely közösséggel szemben). Túl azon, hogy 2012. június 1. napjával az Smtv. – a 2012. június 4. napján elfogadott törvénymódosítás hatályba lépéséig – nem vonatkozott a sajtótermékekre, így fel sem merülhetett a bejelentésben szereplő kép és szöveg általi jogsértés. Fontos rögzíteni, hogy az ehhez hasonló politikai véleménynyilvánítások nem valósítják meg a törvényhelyben szereplő tényállást. Az Alkotmánybíróság 1006/B/2001. sz. határozata, valamint a 165/2011. (XII. 20.) AB határozat alapján a gyűlöletkeltés mércéje azonos a Btk.-beli „gyűlöletre uszítással”, míg a vitatott véleménynyilvánítás legfeljebb arra volt alkalmas, hogy az újratemetni kívánt erdélyi íróval és a kulturális államtitkárral szembeni ellenszenvet, kritikát kifejezze. A szóban forgó vélemény tehát nem volt alkalmas a magyar nemzet, mint közösség elleni gyűlöletkeltésre, gyűlöletre uszításra.

A bejelentésben rögzítettek alapján a Sajtótermékben megjelent médiatartalom révén az abban szereplő személyek személyhez fűződő jogainak megsértése merülhet fel, a hatósági fellépést igénylő közérdek sérelme azonban nem állapítható meg.

Nyíró József író kegyeleti jogainak esetleges megsértésével kapcsolatban megjegyzendő, hogy a személyhez fűződő jog az egyes személyek viselkedésében, gondolkodásában megnyilvánuló értékminőséget hivatott védeni az adott jogrendszer lényegéből és a megalkotott jogi normákból fakadó korlátok között.

A személyhez fűződő jog alanya csak jogképes személy lehet. A jogképeség természetes személy esetén az élve születéstől feltételezetten a fogamzás időpontjától kezdődően illeti meg a személyt és a halállal szűnik meg. Természetesen a személyhez fűződő jog alanya nemcsak magánszemély, hanem jogi személy is lehet, amelynél a jogképeség szempontjából a keletkezés és megszűnés szabályai az irányadók, azonban a jogi személy személyhez fűződő joga korlátozott.

A személyhez fűződő jog lényeges eleme, hogy a jogvédelem csak személyre, saját személyiségi értékre vonatkozhat, elválaszthatatlan a személytől, átruházására, öröklésére lehetőség nincs, és csak személyesen érvényesíthető [Ptk. 85. § (1) bekezdés].

Az ember halálával a jogképesége megszűnik, azonban személyiségének hatása halála után is fennmarad, emléke tovább él az utódokban, vagy akár tágabb környezetben is. A személyiségi értékek a halál után is fennmaradnak. Ez teszi indokolttá, hogy a jog ezen értékek védelmére is biztosítson lehetőséget, ami a személyhez fűződő jog személyességéből adódóan úgy oldható meg, hogy az elhunyt személynek a túlélőkbe, a társadalomba beépülő értékei, értékminősége, hatása állhasson jogi védelem alatt.

A jogi megoldást jelenleg a Ptk. 85. § (3) bekezdése biztosítja, amely kimondja, hogy a meghalt személy emlékének megsértése miatt bírósághoz fordulhat a hozzátartozó, továbbá az a személy, akit az elhunyt végrendeleti juttatásban részesített.

A kegyelet az elhunyt személy emléke iránt érzett tiszteletként határozható meg. A meghalt személy emléke lényegében beépül az élő személyek személyiségébe, és így nyílik lehetőség arra, hogy az elhunyt személy személyiségéhez tartozó értékek a jogalanyiség megszűnése után is védelemben részesülhessenek, mégpedig az élőkön, valamint az általuk alkotott és az elhunyt személy emlékét ápolni hivatott szervezeteken keresztül, biztosítva azt, hogy az élőkben, a társadalomban is olyan ismeretek maradjanak meg, amelyek az elhunyt reális értékelését, az egyéni értékének megfelelő megítélését alapozzák meg.

A kegyeleti jog tehát a meghalt személyemlékéhez, az elhunyttról megőrzött személyiségi értékekhez fűződő jog, amely beépül a továbbélők személyiségi értékeibe és ezen keresztül nyílik lehetőség az igényérvényesítésre.

Az elhunyt emlékéhez fűződő jogok – mint a személyhez fűződő jogok – általános jellegű védelem alatt állnak, ami a Ptk. 75. § (1) bekezdésében megfogalmazott abszolút védelmi szabályból következően annyit jelent, hogy azok mindenféle formája védett, a személyhez fűződő jogok általános érvényű védelméből adódóan.

Az elhalt személy emlékéhez fűződő személyiségi jog a személyiségvédelem sajátos jogintézményeként működik, kapcsolódva az általános személyiségi joghoz. Ebből adódóan értelemszerűen a jogvédelem lehetősége is azokon a területeken merülhet fel, amelyek az elhalt személyiségi értékéhez, emlékéhez, illetve közvetlenül a halál tényéhez, a végtisztesség megadásához, a halott földi maradványainak tiszteletben tartásához kapcsolódnak.

A személyhez fűződő jogok fő jellemzője a személyesség, ami annyit jelent, hogy személyhez fűződő joga csak élő magánszemélynek (létező jogi személynek) lehet. Ebből a jellegzetességéből adódóan a jogérvényesítés is sajátos szabályok szerint történik. A Ptk. 85. § (1) bekezdésének megfelelően a személyhez fűződő jogokat a cselekvőképtelen személyek, valamint a meghalt személy emlékének megsértése miatti fellépés eseteit kivéve, csak személyesen lehet érvényesíteni.

Mivel a halott személy emlékéhez fűződő jog is személyhez fűződő jog, a személyesség jellegnek ebben az esetben is meghatározó jelentősége van, azonban az igényérvényesítés tekintetében korlátok érvényesülnek.

A kegyeleti jogosultság tágabb értelemben nem szűkíthető, az mindenkit megillet, akinek emlékében az elhunyt él, azonban bizonyos jogosultságok gyakorlására csak a Ptk. 685. § b) pontjában foglalt hozzátartozók és a végrendeleti juttatásban részesítettek (örökös, hagyományos) jogosultak [Ptk. 85. § (3) bekezdés].

Előfordulhatnak olyan esetek, amikor a halott emlékének sérelme túlmutat a hozzátartozók magánérdekén, személyiségi érdekén, mert a jogsértés olyan történelmi, kulturális, tudományos emlékek ellen irányul, amelyek védelmét már a közérdek is indokolja, vagy az elhunyt személytől függetlenül olyan közfelháborodást vált ki, amellyel szembeni fellépés az egész társadalom érdekét szolgálja.

A sérelmezett grafikán szereplő másik személy, Szócs Géza államtitkár személyhez fűződő jogainak esetleges megsértése vonatkozásában megállapítható, hogy azok megítélése és orvoslása – polgári jogi igény alapján – szintén polgári bíróság feladata.